

Lessen van een oude man II

Joe Biden bracht de Verenigde Staten geen verlossing, zoals aanvankelijk gehoopt. Hij liet zich verleiden te veel met de linkervleugel van de Democratische Partij mee te bewegen, en verspeelde zo de toch al wankele steun voor zijn Build Back Better-plan in de Senaat. De progressieve Democraten bleken in hun wens voor het beste de vijand van het goede.

FRANS VERHAGEN

Amerika-kenner, schrijver van o.a. 'Geschiedenis van de Verenigde Staten'

Ongeveer een jaar geleden schreef ik voor S&D een artikel getiteld *Lessen van een oude man*. Het was een optimistisch verhaal over Joe Bidens plannen, hem vergelijkend met Lyndon Johnson als aanjager van binnenlandse hervormingen. Deze oude man had alles al eens gezien, wist hoe de politiek werkte en zou zijn presidentschap en de meerderheid in beide huizen van het Amerikaanse Congres omzetten in een voelbare verbetering van het leven in Amerika.

Ah well, hoop vertroebelde mijn beeld. Na anderhalf jaar biedt Joe Bidens presidentschap voldoende materiaal om te concluderen dat hij hopeloos is vastgelopen, slechts een beperkt deel van zijn agenda heeft weten te verwezenlijken en dat zijn partij op weg lijkt in november de meerderheden in het Congres te verliezen. Door te onderpresteren heeft Biden de Republikeinse Partij van Trumpisten de gelegenheid gegeven terug te komen. En met Amerika gaat het onverminderd slecht.

Goed begin

Het leek allemaal zo mooi. Een eerste stimuleringsplan van \$ 1.900 mrd kwam snel door het Congres en bood hulp voor Amerikanen die on-

der corona te lijden hadden — nou ja, voor alle Amerikanen, ook mijn Nederlands-Amerikaanse vrouw en kinderen kregen de stimuluscheques in de bus. Het deel dat kwam in de vorm van inkomensondersteuning is inmiddels op zijn einde gelopen. Eerste gegevens lijken te tonen dat deze investering de schandelijk brede armoede onder kinderen flink heeft teruggebracht. Maar het was een tijdelijke maatregel, de armoede in het algemeen en die van kinderen in het bijzonder zal weer gaan stijgen.

Op tafel lag in de zomer van 2021 een gigantisch investeringsplan, Build Back Better, sociaaleconomisch beleid en milieubeleid ter waarde van \$ 3.300 mrd, inclusief een (te kleine) belastingverhoging voor de rijken. Ook lag er een plan van zeker \$ 1.000 mrd om de infrastructuur — bruggen, wegen, treinen, vliegvelden — aan te pakken. In de tussentijd liep de inflatie op, deels door al dat stimuleren, deels door corona-gerelateerde leveringsproblemen en prijsstijgingen. Leuke plannen maar in het Congres werd weinig vooruitgang geboekt. Progressieve Democraten in het Huis stelden eisen aan hun steun, ervan overtuigd dat ze een maximaal programma konden afdwingen. Er werd eindeloos over gepraat.

En toen kwam Afghanistan. Biden was altijd al een voorstander geweest van een definitieve terugtrekking uit dat gedoemde land. Hij was het al in 2009, toen president Obama zich liet verleiden tot een nieuwe militaire investering, met een ingebouwde deadline om weer te vertrekken. In 2020 sloot president Trump een deal met de Taliban om Amerikaanse troepen terug te trekken. Biden nam die met graagte over. Maar in plaats van nauwkeurige planning en doordachte uitvoering van een langeretermijnbeleid, moesten de laatste troepen onder druk van een oprukkende Taliban met een noodgang worden teruggetrokken. De aftocht oogde rampzalig. Erger, hij wás rampzalig. Hoezo, eindelijk weer een competente president?

De Verenigde Staten verkeren na de mislukte staatsgreep van Trump nog steeds in een kritieke fase

Ondertussen sukkelde het Build Back Better-plan maar door, en het infrastructuurplan was ook nog niet aangenomen. Daardoor kon Biden geen succes en enkel een buitenlandse zeperd claimen bij de tussentijdse verkiezingen in november 2021, waarin het gouverneurschap van Virginia op het spel stond. In die geleidelijk aan steeds Democratischer geworden staat, won een sluwe Republikein. Dat kwam deels omdat de tegenkandidaat een Hillary-vertrouweling was, deels omdat de Republikeinen cultuuronderwerpen, met name onderwijs, in de strijd wierpen. De Critical Race Theory, een academisch verhaal over structureel racisme, dat zogenaamd op scholen zou worden onderwezen, werd het breekijzer om ouders op de Republikein te laten stemmen.

Na die electorale opdonder kwam het infrastructuurplan er nog redelijk snel door maar bij Build Back Better lagen, nadat het in het Huis was aangenomen, twee Democraten in de Senaat dwars: Joe Manchin van West Virginia en Kyrsten Sinema van Arizona. Wie kon tellen wist dat er met 48 van de 100 senatoren niet veel viel te bereiken. Manchin, een via kolen rijk geworden politicus in een van de armste staten van Amerika, verzette zich tegen de milieuparagrafen. Die waren op hun beurt weer aangescherpt door de progressieve vleugel van de Democraten in het Huis, geleid door Alexandria Ocasio-Cortez. Hun Green Deal was een voorwaarde voor de rest van het programma. Sinema had eigen redenen om dwars te liggen. Zij wil in Arizona de ‘maverick’-rol (originele dwarsligger) van John McCain overnemen en zag haar kans.

Bidens plan werd uitgekleeft en weer aangekleed, maar zelfs in een vorm van \$ 1.500 mrd was het niet acceptabel voor Manchin, die nu ook vond dat de inwoners van zijn staat geen sociale voorzieningen moesten krijgen; dat zou hen maar lui maken. Maar het belangrijkste obstakel bleef het milieubeleid.

Er zou wat voor te zeggen geweest zijn de milieuparagrafen weg te laten teneinde vergaande sociale hervormingen te kunnen doorvoeren. Als argument hiervoor had aangevoerd kunnen worden dat milieu zichzelf opdringt en dat uiteindelijk ook Republikeinen die in de zak van de olie- en kolenlobby zitten (nou ja, alle Republikeinen dus) zullen moeten onderkennen dat milieubeleid nodig is. Haal die milieuparagrafen eruit, laat de volgende generatie Republikeinen het opknappen, maar druk de sociale hervormingen erdoor die alleen nu een kans maken. Sociale wetgeving in ruil voor minder milieumaatregelen? Ik zou ervoor tekenen.

Het is niet zeker dat dit plan wel steun zou hebben gekregen, maar het zou het anti-kolen argument hebben weggehaald. Nu sneuvelde alles. De Huis-Democraten die bij hoog en bij laag hadden volgehouden dat ze het complete pakket konden afdwingen door

te dreigen met tegenstemmen, staan met lege handen. De progressieve Democraten bleken in hun wens voor het beste de vijand van het goede. Hoe dan ook zag het er belabberd uit dat Biden niet eens zijn eigen partij achter zijn plannen kon krijgen. Geen wonder dat zijn waarderingscijfers zijn gekelderd.

Lastig onderwerp

Wat is er gebeurd? Doe je een stapje terug, dan is te zien dat Biden zich in verrassende mate heeft gecommitteerd aan de agenda van die linkervleugel van de Democraten. Daarmee miskende hij de zwakte van de politieke positie van de Democraten in het Congres: een minimale meerderheid in het huis, een onzekere meerderheid in de Senaat.

Biden wist dat. Waarom dan toch gaan voor het grote gebaar in plaats je partij naar het midden duwen? De zucht naar een historische rol, waarschijnlijk. Overschatting van zijn politieke tovenaarskunsten. Een klungelige uitvoering. Waardeloze marketing ook, een structurele Democratische kwaal (een wereldwijde progressieve kwaal?).

Build Back Better lijkt nu dood. Mogelijk probeert Biden nog een aantal specifieke onderdelen erdoor te krijgen, maar naarmate de verkiezingen van november 2022 dichterbij komen, wordt dat moeilijker, daarna onmogelijk. Een belastingverhoging voor superrijken (boven de \$ 100 mln vermogen) ligt op tafel, maar het zou verrassen als die er wel doorkomt.

Inmiddels wordt er niet meer gepraat over Biden als FDR of Lyndon Johnson. Veeleer wordt er gekeken naar Harry Truman, die als ploeterende president in 1948 een verrassingsoverwinning boekte. Maar zoals Biden de kwaliteiten van Roosevelt en Johnson ontbeert, zo lijkt hij in de verste verte niet op de kleine man uit Missouri, die meer energie had en een betere band met het volk dan de oude man in het Witte Huis.

De Democraten hebben ook een probleem als partij. Dat is al lang zo. Zelfs een begena-

digd orator als Barack Obama investeerde onvoldoende in enthousiasmerende en motiverende toespraken – in elk geval niet na zijn verkiezing. De Republikeinen bepalen de discussie in Amerika, ondanks hun verantwoordelijkheid voor Donald Trump, zijn staatsgreep en zijn pakket aan leugens.

En die discussie gaat niet over sociaaleconomische onderwerpen, niet over hogere eisen aan de rijken. Republikeinen praten enkel over 'culturele' onderwerpen zoals abortus, scholen, guns, immigratie en geloof, gelardeerd met een dosis racisme. Of criminaliteit, waarbij de Republikeinen kunnen voortborduren op de domste en meest destructieve kreet ooit, bedacht door Black Lives Matter-activisten: 'Defund the police'. Geen kreet heeft meer schade aangericht, inclusief het verlies van mogelijke senaatszetels voor de Democraten in 2020.

Een progressieve agenda kan alleen met brede steun werkelijkheid worden

Het zijn allemaal binaire onderwerpen: je bent voor of je bent tegen. Ze scheppen enorme tegenstellingen tussen mensen die het anders met elkaar eens hadden kunnen zijn. Door de beslissing van rechts om zich daarop te concentreren, creëert ze een enorm gat met links. Dat is precies de bedoeling en bijzonder effectief in een tweepartijensysteem. Er zijn geen nuances, er is geen midden waar ruimte is voor compromissen. Democraten klagen daarover, en terecht, maar zelf zitten ze gevangen in identiteitspolitiek en zijn ze kwetsbaar voor klachten over hun geestdodende politieke correctheid.

Cultuur betekent in deze context de bedreiging van de wereld zoals de gewone Amerikaan die kent. Of je het nu leuk vindt of niet,

LHBTI-gepraat, genderneutrale toiletten, de verwerking van racisme in de Amerikaanse geschiedenis, vuurwapens en andere red button-onderwerpen engageren veel Amerikanen – en niet op positieve wijze. Los van het deprimerend diepe racisme waarop Republikeinen, via Trump, een beroep doen, voelen veel niet zo hoogopgeleide, blanke inwoners van kleine steden en plattelandsbewoners zich bedreigd, of in elk geval laten ze zich wijsmaken dat hun dagelijkse leven en diepste waarden onder vuur liggen. Noem het maar defensief identiteitsgevoel.

Het resultaat is dat mensen die qua inkomen en leefomstandigheden het meest zouden profiteren van progressief beleid, politici steunen die zich profileren op dit soort onderwerpen. Het verbieden te praten over seks, gender of hieraan gerelateerde onderwerpen, het verbieden van boeken (ze worden nog net niet verbrand) en gevaarlijke praat over ontvolking is verbazend effectief als je het beziet in termen van het engageren van kiezers. De gevestigde belangen, die geen donder geven om deze agenda, gebruiken hem om te krijgen wat ze willen: minder regulering, lage belastingen en verontrustend veel subsidies voor henzelf.

Er wordt vaak gezegd over de timide Democraten 'they bring a knife to a gunfight'. Dat is zeker waar, ze vechten niet hard genoeg, maar belangrijker is dat ze de verkeerde strijd voeren. Als het enkel gaat over deze cultuuronderwerpen kunnen de Democraten alleen maar verliezen. Het zou helpen als ze enig begrip toonden voor de gevoeligheden maar bovenal moeten Democraten sociaaleconomisch beleid inzetten. Ze moeten het hebben over ongelijkheid en achterstand, ze moeten praten over onderwijs en armoede, over uitkeringen en publieke voorzieningen, inclusief een behoorlijke financiering van de politie. Ze moeten van politiek oorlog maken, zoals de Republikeinen dat sinds jaar en dag doen.

Een mogelijke uitzondering op dit deprimerende verhaal van Democratische onmacht wordt de aanstaande afschaffing

van het federale recht op de vrije keuze voor abortus. Zoals het er nu bijstaat, wordt besluitvorming daarover straks overgelaten aan de staten (zoals ooit ook slavernij hun eigen onderwerp was) en in meer dan de helft van het land verboden. Als er enige hoop is dat de Democraten een rampzalige uitslag in november kunnen vermijden, dan is het een opstand van de ruim zestig procent van de Amerikanen die abortus veilig en toegankelijk willen houden. Scherper gezegd: als de Democraten op dit 'culturele' onderwerp de kiezers niet massaal kunnen mobiliseren, dan kan niets dat doen.

Zoals de progressieve senator Elizabeth Warren heeft betoogd: de Democraten moeten hun successen (die teruggelopen kinderarmoede, de economische groei, de lage werkloosheid) veel rücksichtlozer uitventen. Het Republikeinse cultuurverhaal valt alleen te neutraliseren als je de kiezer voorhoudt dat de Democraten een beter leven bieden, met meer kansen. Ook moeten de Democraten meer aandacht besteden aan de gebieden waar Amerika het de afgelopen dertig, veertig jaar voor zijn kiezen heeft gekregen – niet toevallig ook de gebieden waar de bange burgers wonen. Als Barack Obama, en voor hem Clinton, iets te verwijten valt dan is het dat de mensen in de oude industriestaten weinig of niets gemerkt hebben van hun presidentschap. Trump beloofde wel aandacht en die kregen ze, al bleef het daarbij.

Hand overspeeld

Wat valt er dan te leren van deze oude man, tweede ronde? Om te beginnen dat een oude man, nou ja, gewoon een oude man is. Een 79-jarige heeft niet de energie, niet de welsprekendheid, niet de klaarheid van geest en van expressie die een president nodig heeft. Er zou een leeftijdsgrens aan politieke carrières moeten zitten. Het is mogelijk dat in 2024 een 78-jarige Trump aantreedt tegen een 82-jarige Biden. Het idee alleen al doet huiveren. For the record: ik geloof dat noch Biden noch Trump

in 2024 zullen kandideren. De één wegens te oud, de ander wegens te lui en gebrek aan kans op succes.

Ook weten we nu dat ervaring niet altijd leidt tot goede of afgeronde beslissingen, integendeel. Het kan soms leiden tot overmoed of onderschatting. In Bidens geval loopt dat samen met het overschatten van de verkiezingsuitslag in 2020. Trump verloor, maar het was enkel in de nastoot (in Georgia) dat de Democraten de Senaat wonnen. Een aantal winbare verkiezingen voor andere senaatszetels leverden die november niets op. In het Huis gingen zetels verloren. Anders gezegd: kiezers wilden Trump wel kwijt, maar waren niet van zins de Democraten de vrije hand te geven.

Omdat de progressieve vleugel van de Democraten het winnen van het presidentschap verwarde met een mandaat voor grote verandering, overspeelden ze haar hand, waarbij vooral milieu een gemakkelijk te bekritisieren heilige koe werd. Biden ging daarin mee en raakte daardoor verdoemd op de linkervleugel, waarmee hij een speelbal werd voor de invloedrijke rechtse media.

Bidens veertigjarige politieke ervaring in de omgang met het Congres bleek vooral een nadeel. Biden nam het te licht op, zijn staf bleek niet in staat om snel het Congres de juiste kant op te sturen. Geen Lyndon Johnson, deze man. En voor iemand die zich laat voorstaan op zijn ervaring en kennis op het terrein van buitenlandse politiek was Afghanistan natuurlijk een blamage. Sinds het begin van de oorlog in Oekraïne heeft Biden zich iets gerevancheerd, de vraag is of het voldoende is om de verloren grond goed te maken.

Meer ideologie

Kunnen wij er wat van opsteken? Ik denk het wel. Zo is weer eens duidelijk dat een progressieve agenda alleen met brede steun werkelijkheid kan worden. Die steun moet worden opgebouwd, moet worden verkocht aan kiezers die blootstaan aan simplistische anti-retoriek. Hooggestemde idealen spreken niet voor

zich. Het is misschien een grote sprong, maar Marjolein Moorman liet dat in Amsterdam ook zien: hard werken, successen boeken en claimen, en je verhaal inpassen in een groter geheel, de sociaal-democratische traditie. Ook kunnen we leren, denk ik, dat je niet te veel moet vertrouwen op ervaring en wijsheid van jaren. Een nog grotere sprong: misschien moet de PvdA niet haar heil zoeken bij oudere kanonnen als Aboutaleb of Timmermans, maar meer op de toekomst gericht zijn.

Het is mogelijk dat in 2024 een 78-jarige Trump aantreedt tegen een 82-jarige Biden

Een andere les van Biden en zijn opposenten lijkt me dat het insulaire gedrag van politici leidt tot verwerping van de hele politieke orde. De afstand van de burger tot de politiek is een terugkerend thema, zowel in de VS als bij ons. De zittende machten, the powers that be, zijn niet in staat er doorheen te breken. Ik vrees alleen dat het meer is dan afstand. Het is veel gevaarlijker, het gaat om regelrechte afkeer. Gewetenloze types zoals Trump, maar ook slimmere en even immorele lui als de senatoren Ted Cruz (Texas) en Josh Hawley (Missouri), gouverneur Ron DeSantis van Florida en de ruggengraatloze aanstaande Speaker in het Huis, Kevin McCarthy, maken daar gebruik van. Politici die de politiek veroordelen verdienen ons wantrouwen. Ze zijn ook bij ons te vinden.

Polarisatie is één ding, de verloedering van het maatschappelijk toneel (ik aarzel om het debat te noemen), is veel ernstiger. De toon, het woordgebruik en de campagnes voor invloed maken herstel van beschaafde interactie moeilijk, zo niet onmogelijk. In Amerika is *Fox News* een fijn voorbeeld, net als de *The Wall Street Journal* en de *New York Post* — alle-

maal van Murdoch – maar in *De Telegraaf* zie ik hetzelfde proces. Misogyn, gemakzuchtig, op de persoon gespeeld, openlijk campagne voerend. Politieke entrepreneurs die zich voordoen als ‘analist’, columnisten met pre-tenties als vrije denker, in werkelijkheid kleine krabbelaars zonder fantasie of geweten. Noem het in vredesnaam geen samenzwering, het is veel simpeler. De gevestigde belangen doen gewoon hun ding: hun posities veiligstellen. Waar partijen belangenbehartigers zijn geworden voor welomschreven groepen, verliest een breder maatschappelijk perspectief het. Dit is niet de plek om het uit te werken maar ik zou pleiten voor meer ideologie in de politiek, meer duidelijkheid over idealen en uitgangspunten, minder pragmatisch geschuif of geneuzel over doelgroepen.

Overgangsfiguur

Keren we terug naar Amerika, dan moeten we vaststellen dat het land nog steeds in een kritieke fase verkeert sinds de mislukte staatsgreep van Trump. Erger zelfs dan direct na 6 januari. Ik vrees dat we daar niet pessimistisch genoeg over kunnen zijn. Een van de twee partijen werkt actief mee aan de ondermijning van de democratie, een groot deel van het land gelooft in leugens en in onzin. Ik zie een land dat als los zand aan elkaar hangt. Beleid komt

niet tot stand, de recente hoorzitting voor de benoeming van een nieuwe zwarte rechter in het Supreme Court liet een ongekende mate van grofheid en destructie zien. De nieuwe Amerikaanse voortrekkersrol in Oekraïne zal beperkt blijken, bovendien is de Pacific veel belangrijker. Een land dat binnenslands wankelt en schuttert, kan buitenlands geen potten breken. We kunnen daar maar beter rekening mee houden. Amerika is helemaal niet terug.

De oude man in het Witte Huis zal niet meer blijken dan een overgangsfiguur, hopelijk zal hij op tijd laten weten dat hij geen kandidaat is voor herverkiezing. Alleen dan kunnen alternatieve kandidaten een toekomst bieden die in 2016 en 2020 door bejaarde types werd afgesloten.

Democratische kandidaten hebben zich nog niet aangediend en helaas heeft Kamala Harris tot nog toe niet laten zien dat ze daarvoor klaar is. Waarom ze geen rol heeft weten te pakken (behalve als boksbal voor de rechtse media) is niet helemaal duidelijk, maar te vrezen valt dat het met haar functioneren heeft te maken. Haar presidentscampagne zakte ook door zijn hoeven voordat er een stem was uitgebracht. Opvolgers van Biden zullen de kans moeten krijgen zich te presenteren, en snel ook. De oude man heeft laten zien dat Amerika een jonge man of vrouw nodig heeft om zichzelf aan de haren uit het moeras te trekken.